

Tardor 2017***Ausiàs March: les traduccions italianes i la Università per Stranieri di Siena***

Cèlia Nadal

El món de la literatura és dinàmic i complex, i les grans línies de força són conegudes de tothom: les editorials grans i petites, els manuals escolars, els premis, les promocions, les subvencions, la crítica, els valors, els interessos econòmics, els interessos polítics i culturals, la necessitat de consensuar els eixos d'una història literària nacional, la literatura per la literatura, les traduccions... Les aportacions de cada agent o tipus d'impuls són complementàries o contradictòries, específiques i diverses, i no només impacten sobre les vendes, sinó també sobre la formació del cànon, la historiografia o la construcció dels símbols i de les identitats culturals.

En aquest camp de forces, més d'un cop es passa per alt el paper de les universitats, centres de producció d'anàlisi i pensament. Tendencialment, i encara més amb la crisi de les humanitats, les expectatives sobre els departaments i grups de recerca relacionats amb la literatura es redueixen a l'aportació de resultats tècnics d'especialista, que desplacen altres tipus de responsabilitats com la d'incidir en el relat i en la comprensió de la literatura i de la història literària, tant passada com present. De fet, una recerca implica sovint avaluar críticament els motius de la fama d'un determinat corpus literari (l'èxit o la marginació) des del moment que el van posar en circulació fins avui. Aquestes classes d'anàlisis passen per haver de desmentir prejudicis i destapar els interessos i circumstàncies que n'han condicionat la trajectòria. Els acadèmics, fent això, també participen en una missió política en nom d'un valor del coneixement que malda per crear discursos al marge de les pressions del mercat, de la discriminació o de l'imperialisme cultural que pogueren dominar el destí d'una obra o de tot un conjunt des que la van crear. O és que l'aportació literària catalana del Renaixement, el Barroc i la Il·lustració s'hauria pogut deslliurar mai de l'etiqueta de la decadència si no hagués estat gràcies també a la tasca d'investigadors com els del **grup Nise** de la universitat de

Girona?

La reflexió, en aquest sentit, també afecta les estructures mateixes de la institució: no totes les tradicions literàries, caracteritzades bàsicament per la llengua en què s'han escrit les obres, tenen un sector disciplinari propi (en el cas de la literatura catalana, sistemes universitaris com el d'Itàlia en són exemples evidents). Potser no es tracta necessàriament de crear un sector per cada llengua (camps com el de la romanística i la comparatística ens ho demostren), però sí d'evitar estructures que facilitin o traspuïn relacions de domini i de subordinació.

Des del 2015 la Università per Stranieri di Siena acull el programa *Letteratura catalana e letteratura italiana: il Medioevo e il Modernismo. Incontri, traduzioni, scambi*. A la descripció del projecte pot llegir-s'hi:

Considerata marginale nel grande canone delle letterature europee, la letteratura in lingua catalana sconta l'appartenenza a una cultura presto subordinata alla prevalenza del castigliano nei processi di unificazione nazionale spagnola; ma in realtà esprime con particolare intensità nel XV secolo, o secolo d'oro valenzano, personalità di sicuro rilievo, la cui grandezza e la cui collocazione nel paesaggio letterario europeo devono ancora essere adeguatamente valorizzate. Fra queste spicca il lirico Ausiàs March, considerato a ragione da alcuni, anche in Italia, il più grande lirico europeo del Quattrocento. La ricerca intende innanzitutto studiare le relazioni di questo autore – ancora poco noto e poco tradotto in Italia – con la cultura italiana e soprattutto con l'opera di Dante e di Petrarca, contribuendo a illuminare un aspetto ancora quasi ignoto della fortuna dei nostri classici del Trecento in Europa.

Un dels objectius d'aquest projecte és, doncs, contribuir a restituir Ausiàs March dins el sistema de relacions literàries que teixeixen el mapa de la lírica medieval d'àmbit romànic, un mapa que s'estudia tenint especialment en compte la relació entre les lletres catalanes i les italianes. Els períodes focalitzats engloben les èpoques daurades respectives i alguns factors de contacte evidents —entre els quals no es pot subestimar la presència geopolítica de la Corona d'Aragó a la

Península itàlica ni el marc dels noucentismes europeus. Però no es tracta només de relacions entre diferents elements d'una mateixa línia cronològica o d'època, sinó també de les possibles relacions entre el testimoni d'un poeta valencià del XV i un lector italià d'avui. I és en aquest gest més o menys modest de posar en circulació i de redefinir el cànon que entra en joc fortament el paper de les edicions, de les antologies, dels cometaris o de les traduccions.

En el cas de March a Itàlia, el precursor més destacat d'aquesta tasca és el professor de Nàpols Costanzo Di Girolamo, que en la seva traducció d'una part de l'obra del poeta (*Pagine del canzoniere*, Carocci editore, 1998) el proposa com el líric europeu més gran del seu segle. Reprenent aquest filó, els integrants del projecte de la Università per Stranieri di Siena es proposen ara fer una versió poètica en italià del clàssic de la Safor, i volen donar resposta, amb aquesta traducció, a la pregunta per què cal continuar llegint Ausiàs March avui.

I és que és difícil no veure en la subjectivitat del jo marquès diferents ponts de contacte amb la nostra sensibilitat moderna:

41	Mos bells volers son de present finits: al presente finiti:	Sono i buoni voleri
42	solament am de un amor brutal, brutale amore,	amo soltanto di un
43	que passa'n mi en l'espiritual nello spirituale	che in me trascorre
44	forçadament, com arma y cors units. corpo è unita l'anima.	di forza, come al
45	Axi m'es nou aquest mal sentiment, questa mala voglia,	Mi è nuova dunque
46	com si amat yo per null temps agues; avessi mai;	come se amato non
47	tots los costums d'amor veig al reves, vedo sconvolti:	i gesti d'amore li
48	en poca part han semblant aparent. assomigliano a ciò che guardai.	per poco

I és potser en la seva commovent obstinació, en la recerca de sentir malgrat tot, que el lector d'avui pot, si vol, i malgrat els segles que

ens separen, acceptar-lo com a interlocutor:

41	Lir entre carts, Amor no te pus laces	Giglio fra i
	cardi, Amor non ha più lacci	
42	que·m tinguen pres, si de aquests escape;	che mi
	legghino vinto, se io da questi scappo;	
43	ungles no te ab que ma carn arrape,	unghie non
	ha per straziarmi la carne,	
44	mas dorm segur de present en sos braces.	ma dormo
	adesso sicuro nelle sue braccia.	

*Fragments traduïts per Pietro Cataldi i Cèlia Nadal Pasqual